

Vejledning om rengøringsmidler

- Rengøringsmidler
- Rengøringsmidler og sundhedsrisiko
- pH-værdi
- Dosering
- Grænseværdier
- Sikkerhedsforanstaltninger
- Værnemidler ved rengøring
- Mærkning af rengøringsmidler
- Brugsanvisninger
- Førstehjælp
- Instruktion
- Oplæring
- Tilsyn
- Uddannelsestilbud
- Sikkerhedsorganisationens opgaver
- Arbejdspladsvurderinger
- Substitution (erstatning)
- Eksempler på substitution
- Ordliste for indholdsstoffer i rengøringsmidler
- Oversigt over typer af rengøringsmidler
- Arbejdsgiverbrugsanvisningens indhold

Layout: Søren Sørensen's Tegnestue
 Tryk: PrintDivision A/S
 1. Udgave, 2. oplag 2001
 ISBN nr. 87-90879-16-3
 Varenummer 16 20 02
 Vejledningen kan købes i Arbejds miljørådets Service Center

Vejledning om rengøringsmidler

indholdsfortegnelse

Vejledningen om rengøringsmidler, der er udsendt af Branche-arbejdsmiljørådet for service- og tjenesteydelser, informerer om rengøringsmidler og nødvendige forholdsregler til beskyttelse af den, der arbejder med rengøring. Herudover oplyses der om den virkning, midlerne kan have på mennesker.

Vejledningen henvender sig til rengøringsassistenter, sanitører, serviceassistenter, arbejdsledere, arbejdsgivere og sikkerhedsorganisationer inden for rengøringsbranchen.

I forbindelse med udarbejdelsen af vejledningen har den været forelagt Arbejdstilsynet, der har haft lejlighed til at bidrage med bemærkninger.

Der findes en række andre vejledninger om rengøring, som er nævnt under afsnittet med henvisninger.

	Side
• Rengøringsmidler	2
• Rengøringsmidler og sundhedsrisiko	3
• pH-værdi	4
• Dosering	4
• Grænseværdier	5
• Sikkerhedsforanstaltninger	5
• Værnemidler ved rengøring	6
• Mærkning af rengøringsmidler	9
• Brugsanvisninger	9
• Førstehjælp	10
• Instruktion	11
• Oplæring	12
• Tilsyn	12
• Uddannelsestilbud	12
• Sikkerhedsorganisationens opgaver	12
• Arbejdspladsvurderinger	13
• Substitution (erstatning)	14
• Eksempler på substitution	14
• Ordliste for indholdsstoffer i rengøringsmidler	15
• Oversigt over typer af rengøringsmidler	25
• Arbejdsgiverbrugsanvisningens indhold	26
• Hensvisninger	27
• Branchevejledninger	27
• Adresser	28

Forord

I takt med den teknologiske udvikling i samfundet er kravene til rengøringsmidlerne skærpet.

I visse tilfælde kan rengøringsmidler give gener for brugerne. De hyppigst forekommende gener er hudgener. Nogle specialrengøringsmidler indeholder blandt andet ætsende stoffer eller organiske opløsningsmidler, der kan give særlige gener. (Se bilag 1).

Når et rengøringsmiddels mulige gener skal vurderes, skal man være opmærksom på en række

forhold, f.eks. midlets sammensætning, koncentrationen, den anvendte arbejdsmetode, samt hvor tit midlet bruges.

Den overvejende del af rengøringsmidlerne er fedtopløsende. Dette medfører, at midlet også opløser hudens naturlige fedtlag. Derved vil skadelige stoffer angribe og trænge igennem huden og forårsage irritation, eksem eller for nogle stoffers vedkommende tillige overfølsomhedseksem (allergi).

rengøringsmidler

Rengøringsmidlerne opdeles i midler til:

- daglig, almindelig rengøring
- grundrengøring
- afkalkning/rustfjerner
- specialrengøring, herunder
- polishmidler
- polishfjerningsmidler
- tæpperens.

rengøringsmidler og sundhedsrisiko

Rengøringsmidler indeholder en række forskellige stoffer, der kan have betydning for medarbejdernes helbred. Rengøringsmidler kan forårsage eksem eller allergi, i sjældne tilfælde andre langtids-skader. En mere præcis angivelse af risikoen for de enkelte stoffer og produkttyper, kan ses i bilag 1 og i ordlisten.

Der er dog nogle tommelfingerregler, der bør følges.

Det er vigtigt at anvende produkter med så få indholdsstoffer som muligt. Samtidig skal man prøve at undgå indholdsstoffer, om hvilke man ved der er forhøjet risiko for helbredsgener, hvis dette er muligt.

Det er normalt overflødigt at anvende farve i rengøringsmidler. Der er normalt udviklet produkter uden - dog kan farve i toiletrensninger være en fordel, da et overforbrug lettere undgås.

Undgå stoffer, der er tilsat ren-

gøringsmidler blot for at få lokaler til at lugte "rent". Det drejer sig om parfume og om stoffer som salmiak, klor, fyrrenåleduft og lignende. De er ikke nødvendige i produkterne, men kan genere medarbejdere og efterfølgende brugere af lokalerne. Dog kan parfume være nødvendigt på toiletter, hvis de bruges af mange mennesker, f.eks. offentlige toiletter. Her kan også biologisk nedbrydelige stoffer være relevante.

Undgå produkter med organiske opløsningsmidler. Det drejer sig om glycoler, alkoholer mv. medmindre meget skrappe rengøringsmidler er nødvendige.

Undgå produkter med stoffer, der kan give en risiko for langtidseffekter. Der er ingen grund til at bruge produkter med kræft-, reproduktions-, allergi- eller nerveskade risiko, de såkaldte KRAN-stoffer. Der findes i dag alternativer hertil. Man skal med andre ord søge at undgå produkter med bl.a. EDTA, NTA og fosfonater.

ph - værdi

Rengøringsmidler opdeles i basiske, sure og neutrale midler. Rengøringsmidlets pH-værdi fortæller om rengøringsmidlets egenskaber i brugssituationen. pH-værdien fortæller også om, hvor aktivt rengøringsmidler er i forhold til huden.

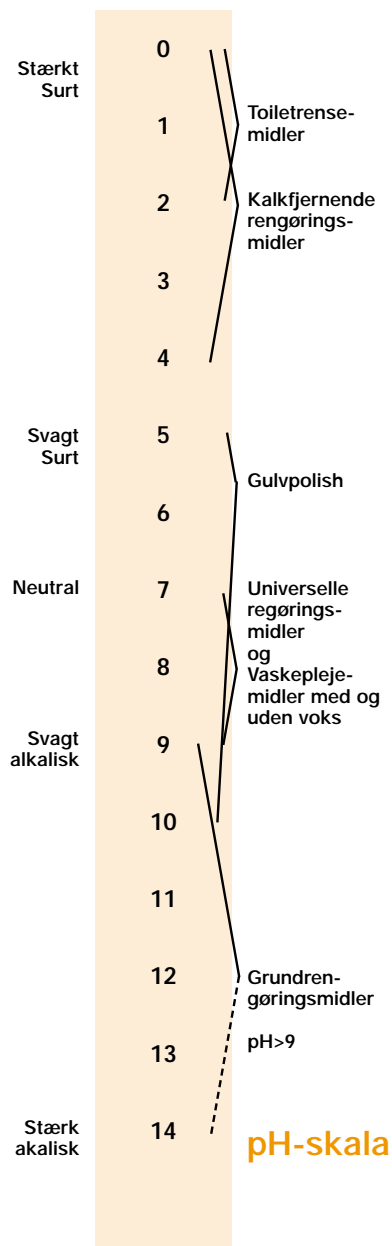
Et rengøringsmiddel med pH-værdi på 7 er neutralt. Højere pH-værdi angiver rengøringsmidlets basiske egenskaber, lavere pH-værdi angiver midlets sure egenskaber. Figuren viser eksempler på pH-værdier. Jo mere midlets pH-værdi afviger fra hudens (pH = ca. 5), jo større er risikoen for, at midlet kan skade huden og derved give mulighed for irritation eller eksem.

DOSERING

Langt de fleste rengøringsmidler bruges i en vandig opløsning. Se afsnit om mærkning ved omhældning til andre beholdere. Det fastlagte doseringsforhold må nøje overholdes, for at midlet skal have den ønskede virkning. Doseringen er altid anført på etiketten og i brugsanvisningen.

For at sikre en passende dosering kan der f.eks. bruges automatisk dosering, målebægre, pumpesystemer mv.

Rengøringsmidlet bliver ikke mere effektivt ved overdosering, hvorimod risikoen for skadelig virkning på mennesker, rengøringsobjekter og det ydre miljø øges.

grænseværdier

Rengøringsmidler kan indeholde sundhedsskadelige stoffer, der er på Arbejdstilsynets liste over grænseværdier. Listen indeholder grænseværdier for luftforurening, en vejledende liste over opløsningsmidler og en liste over kræftfremkaldende stoffer. Grænseværdierne er ikke skarpe grænser mellem farligt og ufarligt, men er blandt andet fastlagt ud fra en afvejning af de sundhedsmæssige risici og de tekniske og økonomiske konsekvenser.

Nogle rengøringsmidler indeholder opløsningsmidler, der findes i grænseværdilisten f.eks. glycoler i almindelige produkter, styren eller terpentiner i voksprodukter. Nogle få produkter indeholder NTA eller

styren, der er optaget på listen over kræftfremkaldende stoffer.

Ved almindeligt rengøringsarbejde er det sjældent, at grænseværdierne overskrides, især hvis der foretages udluftning, og der er ventilation. En række stoffer er i listen opført med et L, hvilket henviser til, at værdien er en såkaldt loftsværdi, der under ingen omstændigheder må overskrides. Nogle af stofferne på listen er mærket med et H, hvilket betyder, at stofferne kan optages gennem huden. Samtidig affedtes huden. Dette gælder for de fleste opløsningsmidler. Det er vigtigt at bruge handsker til alt rengøringsarbejde (se afsnittet om værnemidler).

SIKKERHEDSFORANSTALTNINGER

Rengøringsarbejdet skal tilrettelægges, så det er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Rengøringsmetoden og rengøringsmidlet bør afstemmes, således at der ikke sker sundhedsfarlige påvirkninger af de ansatte.

VÆRNEMIDLER

ved rengøring

Hvis rengøring ikke på anden måde kan udføres forsvarligt, skal der anvendes særligt arbejdstøj og personlige værnemidler.

Handsker Hænder beskyttes af egnede handsker, der skal være rene, tørre og beskytte såvel hænder som underarme. Sammen med handsker bruges en indvendig bomuldshandske for at opsuge sved, så huden forbliver tør. Fugtige hænder kan på sigt medføre, at hudens forsvar mod indtrængning af skadelige stoffer svækkes.

Handsker yder ikke altid god beskyttelse mod opløsningsmidler. Ved valg af handsker skal der tages hensyn til, hvilke midler handsken skal beskytte mod. Handsker udskiftes, når de er beskadigede, utætte eller når gennembrudstiden er nået.

Oplysning om handskernes beskyttelsesevne fås hos leverandøren, der også bør oplyse om, hvor længe handskerne kan modstå rengøringsmidlet. (Gennembrudstid).

Hvis handskerne ved brug ændrer

- størrelse
- form
- farve
- overflade,

er det et fingerpeg om, at handskerne ikke yder en god beskyttelse.

Rengøringsmidler affedter huden. Det kan imødegås ved, at huden smøres ind i en fugtighedscreme eller fed creme efter grundig håndvask og skylning ved arbejdets ophør.

Vær opmærksom på, at hudbeskyttelsescreme ikke erstatter hensigtsmæssige arbejdshandsker. Brug ikke creme på hænderne inde i handskerne.

Ring, ure og andre smykker bør ikke bæres under rengøringsarbejde. Disse vil nemlig øge muligheden for kontakt mellem rengøringsmidlet og huden.

Fodtøj Ved rengøring af f.eks. gulve, hvor der er mulighed for, at fodtøjet kan blive vådt eller fugtigt, anvendes der fodtøj, som hindrer gennemtrængning af fugten.

For at hindre fald anvendes der skridhæmmende fodtøj.

Bruges ætsende midler til gulve, anvendes der fodtøj, som kan modstå ætsning (syre-basefast fodtøj).

Øjenbeskyttelse Der skal anvendes beskyttelsesbriller eller ansigtsskærm, hvis der ved arbejdet er risiko for at få stænk fra rengøringsmidler i øjnene.

Åndedrætsværn Ved arbejde med rengøringsmidler, der er sundhedsskadelige, er det nødvendigt at ventilere godt. Dette gælder især rengøringsmidler med flygtige stoffer, f.eks. organiske opløsningsmidler. Kan sundhedsfarlige dampe ikke fjernes, skal der i disse tilfælde anvendes åndedrætsværn.

Åndedrætsværnene skal beskytte mod de dampe, der kan udvikles. Leverandørens anvisninger om brugen af åndedrætsværn, filtertyper og filterskift skal følges. Se At-meddelelse om skift af åndedrætsmidler. Vær opmærksom på, at der kun må arbejdes med filtermasker i 3 timer dagligt.

Skal der arbejdes i længere tid, skal der fra arbejdets begyndelse vælges et andet åndedrætsværn. Turboventillerede åndedrætsværn kan bruges i op til 6 timer. Friskluftsforsynede åndedrætsværn kan ligeledes anvendes. Brugstiden for åndedrætsværn afhænger af arbejdets art.

Hvis der arbejdes med et rengøringsmiddel, der indeholder organisk opløsningsmiddel, der afgiver dampe i skadelige mængder, gælder samme sikkerhedsregler. Vær opmærksom på, at eventuelle langtidseffekter fra organiske opløsningsmiddeldampe, kan skade centralnervesystemet.

Værnemidler og særlig beklædning

Værnemidler og særlig beklædning skal altid være afpasset efter personen, arbejdsopgaven og rengøringsmidlet. Arbejdsgiveren afholder udgifter til anskaffelse og vedligeholdelse af værnemidlet og har ejendomsretten hertil.

Arbejdstilsynets bekendtgørelse om sikkerhedskrav mv. til personlige værnemidler indeholder bestemmelser om, at personlige værnemidler kun må markedsføres, såfremt de er forsynet med CE-mærke, og at fabrikanten skal udarbejde en brugsanvisning, som skal udleveres sammen med det personlige værnemiddel, når det markedsføres.

Mærkning af rengøringsmidler

Miljøministeriets regler om kemiske stoffer og produkter kræver, at sundhedsfarlige stoffer mærkes. Dette gælder derfor visse rengøringsmidler eller irriterende stoffer.

Mærkningen giver fortrinsvis oplysning om akut risiko. Mulige langtidsvirkninger kan dog være omtalt i mærkningens risikosætninger. Normalt vil det være nødvendigt at søge yderligere oplysninger om langtidsvirkninger ad andre kanaler, f.eks. i brugsanvisninger.

Faremærkningen skal findes på midlets etiket. De oplysninger, der skal være på etiketten, fremgår af nedenstående figur. Oplysningerne skal være på dansk.

Rengøringsmidlets mærkning består af faresymboler. Rengøringsmidlerne er i almindelighed umærkede eller mærket med

- = sundhedsskadelig
- = ætsende
- = lokalirriterende
- = letantændelig brandfarlig (R10)
- = miljøfarlig

Sammen med faremærkningen skal risikoangivelsen og sikkerhedsforeskrifterne medvirke til at rengøringsmidlet kan bruges, uden at brugeren tager skade.

Risikoangivelserne - R-sætninger - oplyser om den risiko, der er ved brug af midlet. Oplysningerne gives i standardiserede sætninger.

Sikkerhedsforeskrifterne - S-sætninger - oplyser om de sikkerhedsregler, der er for brug af stoffet.

Rengøringsmidler må ikke sammenblandes. Bland aldrig klor- og syreholdige rengøringsmidler. Der kan dannes giftige klordampe.

brugsanvisninger

Arbejdsministeriets bekendtgørelse om stoffer og materialer bestemmer, at der for stoffer, der kan være farlige for brugerne eller

i øvrigt forringer brugerens sikkerhed og sundhed, skal laves brugsanvisninger.

Er et rengøringsmiddel færemærket efter Miljøministeriets regler, eller indeholder det stoffer, der er optaget i Arbejdstilsynets liste over grænseværdier eller omfattet af særlige bestemmelser, skal leverandøren af rengøringsmidlet udarbejde en leverandørbrugsanvisning på dansk. For de fleste rengøringsmidler findes der i dag leverandørbrugsanvisninger, selv om midlerne ikke er mærkningspligtige.

Denne brugsanvisning skal indeholde oplysninger om rengøringsmidlet.

Med udgangspunkt i leverandørens brugsanvisning skal arbejdsgiveren udarbejde en arbejdsgiverbrugsanvisning i samarbejde med sikkerhedsorganisa-

tionen. Brugsanvisningen tager højde for den måde, rengøringsmidlet bruges på. I almindelighed vil leverandørbrugsanvisningen suppleret med oplysninger beregnet for arbejdssituationen kunne anvendes direkte som arbejdsgiverbrugsanvisning.

Brugsanvisningen skal være tilgængelig for medarbejderne, f. eks. i rengøringsrum, eller hvor rengøringsmidler anvendes. (Se bilag 2).

Det bør overvejes at udarbejde brugsanvisninger for samtlige rengøringsmidler. Herved får man en god hjælp til at vurdere og eventuelt erstatte rengøringsmidlerne med mindre skadelige midler.

F Ø R S T E H J Æ L P

Vejledning om førstehjælp fremgår af brugsanvisningerne. Her skal således kun omtales de almindelige regler for førstehjælp.

Hvis rengøringsmidlet kommer i kontakt med huden, skal man straks skylle med rigeligt rent vand. Herved fortyndes midlet, og

en eventuel skadelig effekt vil blive undgået eller formindsket.

Man skal straks skylle med rent vand, hvis man får rengøringsmidlet i øjet. Øjets slimhinder er meget følsomme over for ætsende stoffer. En øjenskyllflaske med rent vand er velegnet.

Har man ikke en øjenskyllflaske, vil en blød vandstråle fra vandhanen være lige så godt. Får man rengøringsmiddel i øjet, bør man omgående kontakte læge eller skadestue - alt efter rengøringsmidlets farlighed. Øjenskyllningen fortsættes, indtil man er under lægebehandling.

Hvis rengøringsmidlet utilsigtet indtages, skal man normalt drikke meget vand for at fortynde midlet. Lægen bør omgående kontaktes, eller man bør tage på skadestue. Fortsæt med at drikke vand, indtil lægen har overtaget behandlingen. Følg i øvrigt brugsanvisningen nøje.

Indåndet man ætsende eller andre skadelige dampe i større mængder, kan dette beskadige

slimhinder og lunger. Kontakt omgående læge eller skadestue.

Bliver tøjet gennemvædet af rengøringsmiddel, bør tøjet omgående aftages og huden skylles med rent vand.

Ved henvendelse til læge eller skadestue medbringes brugsanvisning eller emballage fra det rengøringsmiddel, man har været uheldig med. Ofte vil brugsanvisningen indeholde oplysninger om, at Giftinformationen, Arbejds- og Miljømedicinsk klinik, Bispebjerg Hospital (telefon 35 31 60 60, FAX 35 31 60 70), har den fuldstændige recept på rengøringsmidlet. Bispebjerg Hospital har døgnåbent, og lægen kan få de oplysninger, der er nødvendige for at behandle uheldet.

instruktion

Det er arbejdsgiverens pligt at sørge for, at der gives grundig instruktion i udførelsen af arbejdet. Forpligtelsen overlades som regel til arbejdslederen, som skal sørge for at instruere rengøringspersonalet, således at arbejdet kan ske fuldt forsvarligt. Udover instruktionen i arbejdets udførelse, der nødvendiggøres af rengøringsmetoden, er det arbejds-

lederens pligt at instruere i korrekt brug af udstyr og rengøringsmidlet, herunder brugen af værnemidler, og hvilke gener midlet kan medføre for den ansatte.

Arbejdslederen instruerer også i, hvorledes disse gener kan undgås. Brugsanvisninger/etiketter skal bruges af arbejdslederen i denne instruktion.

O P L Æ R I N G

Med henblik på at opnå den rette arbejdsmetode og rutine kan det være nødvendigt at gennemføre en sidemandsoplæring af medarbejderne, det vil sige, at en erfaren medarbejder går sammen med en ny eller mindre erfaren medarbejder og oplærer denne.

Med henblik på at opnå den rette arbejdsmetode og rutine kan det være nødvendigt at gennemføre en sidemandsoplæring af medarbejderne, det vil sige, at en erfaren medarbejder går sammen med en ny eller mindre erfaren medarbejder og oplærer denne.

Tilsyn

Arbejdsgiveren skal sørge for, at der føres effektivt tilsyn med, at arbejdet udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Dette gælder tilsvarende

de arbejdsledere, som på arbejdsgivers vegne leder eller fører tilsyn med arbejdet. Arbejdslederen skal kunne kontaktes i arbejdstiden.

uddannelsestilbud

Branchens parter anbefaler, at medarbejderne tager imod såvel

eksterne (AMU-kurser) som interne uddannelsestilbud.

Sikkerhedsorganisationens opgaver

Sikkerhedsorganisationen skal inddrages ved planlægning af arbejdsmetoder. Dette medfører, at sikkerhedsorganisationen også skal tages med på råd, når rengøringsmidler skal vurderes.

Det er pålagt sikkerhedsgruppen at kontrollere, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige, og

at arbejdet udføres forsvarligt. Herudover skal sikkerhedsgruppen kontrollere, at der gives effektiv instruktion. Sikkerhedsgruppen skal også påvirke den enkelte til at fremme egen og andres sikkerhed. Det er således sikkerhedsgruppens opgave at kontrollere, at nødvendige sikkerhedsforanstaltninger er til stede og anvendes i henhold til forskrifterne.

Arbejdsgiveren og sikkerhedsorganisationen bør i fællesskab gennemgå de anvendte rengøringsmidler for at undgå anvendelse af flere midler med samme egenskaber. Herved gøres

beskyttelse mod midlerne lettere. Er der ikke oprettet sikkerhedsorganisation, skal sikkerhedsorganisationens opgaver udføres i samarbejde mellem arbejdsgiveren og de ansatte.

arbejdspladsvurdering

Alle virksomheder skal udarbejde en skriftlig arbejdspladsvurdering (APV). Formålet med en APV er at skabe et overblik over arbejdsmiljøforholdene, som danner grundlag for et systematisk arbejde med arbejdsmiljøet med iværksættelse af nødvendige forebyggende initiativer. APV udarbejdes for hvert enkelt arbejdssted, den skal findes på virksomheden og være tilgængelig for ledelse, ansatte og Arbejdstilsynet.

Sikkerhedsorganisationen eller de ansatte skal inddrages i arbejdet med APV. APV er et godt redskab i dialogen mellem virksomhedens ledelse, sikkerhedsorganisation og de ansatte for et godt arbejdsmiljø.

En APV skal indeholde følgende elementer:

- identifikation og kortlægning af virksomhedens arbejdsmiljøforhold

- beskrivelse og vurdering af virksomhedens arbejdsmiljøproblemer
- prioritering og opstilling af en eventuel handlingsplan med tidsfrister til løsning af virksomhedens arbejdsmiljøproblemer
- retningslinier og opfølgning på handlingsplaner
- angivelse af, hvem der har ansvaret for opfølgningen, og hvordan der følges op.

APV skal revideres, hvis der sker ændringer i arbejdet, i arbejdsmetoder eller arbejdsprocesser, dog senest hvert 3. år.

Der henvises til Branchearbejds miljørådet for service- og tjenesteydelsers branchevejledninger "Arbejdspladsvurderinger" og "Rengøringsbranchens APV og den gode arbejdsmiljø standard".

SUBSTITUTION (erstatning)

Arbejdsministeriets bekendtgørelse om stoffer og materialer fastslår princippet om substitution, det vil sige erstatning af mere sundhedsskadelige stoffer og materialer med mindre sundhedsskadelige stoffer og materialer. Arbejdsgiveren skal i samarbejde med sikkerhedsorganisationen vurdere, om det er muligt at erstatte hvert enkelt rengøringsmiddel med et mindre farligt eller mindre generende middel.

Vurderingen kan også foretages i forhold til den benyttede rengøringsmetode.

Erstatning kan således omfatte:

- erstatning af midlet med mindre belastende middel for såvel miljø som arbejdsmiljø
- erstatning af metode med en mindre belastende metode.

Herudover kan et sammenspil mellem midler og metoder og

andre foranstaltninger, så som

- ventilation
- værnemidler

medvirke til at gøre den totale arbejdsmiljøbelastning mindre.

Arbejdsgiveren skal altid sørge for, at et sundhedsskadeligt rengøringsmiddel bliver erstattet med et mindre skadeligt middel, såfremt det mindre skadelige har samme tekniske egenskaber, og arbejdsgiveren i øvrigt ikke påføres urimelige merudgifter herved. Arbejdsgiveren skal meddele sine overvejelser herom til sikkerhedsudvalget.

Er sikkerhedsudvalget ikke enig med arbejdsgiveren i hans betragtninger, kan sikkerhedsudvalget kræve en begrundelse fra arbejdsgiveren senest 3 uger efter det sikkerhedsudvalgs møde, hvor spørgsmålet har været drøftet.

eksempler på substitution

1. Ætsende rengøringsmidler → lokalirriterende rengøringsmidler
→ ikke faremærkede rengøringsmidler
2. Højtryksspuling (mere end ca. 25 BAR) → lavtryksspuling (ca. 25 BAR eller lavere)
3. Spray → udlægning med bruseeffekt
4. Mopning af større arealer → rengøring med maskiner.

14

ORDLISTE

Bilag 1

for indholdsstoffer i **rengøringsmidler**

Acetone	Meget letfordampeligt og brandfarligt opløsningsmiddel, kan fjerne neglelak, tudsstreg og lignende. Se organiske opløsningsmidler.
Aerosoler	Væskeformige dråber, der er tilstrækkelig små til at kunne holde sig svævende i luften i længere tid. Dråberne er normalt meget små (0,00001 - 0,1 mm). Jo mindre dråber, jo længere tid kan de holde sig svævende. Dråberne kan ved indånding nå ned i lungerne. Jo mindre dråberne er, jo længere ned i lungerne kan de komme. Dråberne indeholder vand, evt. rengøringsmidler og opløst snavs.
Afspændingsmidler	Stoffer, der nedsætter vandets overfladespænding, f.eks. tensider. Se tensider.
Aldehyder	Betegnelse for mange forskellige stoffer f.eks. formaldehyd, glutaraldehyd. Det er bakteriedræbende stoffer, der især anvendes i desinfektionsmidler. Aldehyder fordamper let, er kraftig allergifremkaldende og generer slimhinder i øjne og luftveje. Formaldehyd anses for at være kræftfremkaldende.
Alkali	Samlet betegnelse for en gruppe af stoffer f.eks. salmiak, natriumhydroxyd, silikater, metasilikater, natriumkarbonat, natronlud og kalilud, der tilsættes rengøringsmidler for at få eller fastholde en høj pH-værdi mellem 9 og 14. Faste stoffer kan optræde som alkali, når de kommer i forbindelse med vand. Se karbonater, sulfater, silikater, hjælpestoffer, pH.
Alkoholer	Der findes mange forskellige alkoholer, f.eks. alm. sprit, hospitalssprit, propanol, isopropanol og ethanol. Bruges til aftørring af spejle, vinduer, streger fra spritpenne og som et af indholdsstofferne i mange rengøringsmidler. Se organiske opløsningsmidler.
Amfotære tensider	Dækker over en gruppe af stoffer, f.eks. betainer, aminosider og glycinater. Tilhører gruppen af svagt irriterende tensider. De fleste er letnedbrydelige i miljøet. Se tensider.

15

Ammoniakvand	Luftarten ammoniak opløst i vand, kaldes også salmiak eller salmiakspiritus. Se salmiak.
Animalsk sæbe	Fedtsyresæbe f.eks. sæbespåner er fremstillet af animalsk (dyrisk) og ofte også af vegetabilsk fedtstof. Fedtsyresæberne er mindre hudirriterende end andre tensider. Mere miljø venlige end andre tensider. Se tensider, sæbespåner, natronsæbe, fedtsyresæber.
Anioniske tensider	Tensider med en negativ ladning, f.eks. fedtalkohol-etersulfat, lineære alkylbensensulfonater (LAS), sulfater og sulfonater hører til de mere hudirriterende. Mange er svært nedbrydelige i miljøet f.eks. LAS, der står på Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer. Se tensider, sulfater, sulfonater.
Baktericider	En kemikalietype, der kan dræbe bakterier. Kan være hudirriterende. I større mængder kan de være sundhedsskadelige. Se desinfektionsmidler.
Baser	Se alkali, pH.
Befugtnings-evne	Evne til at nedsætte overfladespændingen
Benzin	Stof, der som rensebenzin kan bruges til at fjerne fedtstofholdige pletter. Affæder huden, kan være farlig at indånde. Se organiske opløsningsmidler.
Blegemidler	Gruppe af stoffer f.eks. klor, perborat og brintoverilte der blegger pletter og farver. Kan også bruges til desinfektion. Se klor, perborat og brintoverilte.
Blødgørere	Tilsættes polymere for at gøre disse bløde og elastiske. Anvendes i polish-produkter. Nogle af stofferne f.eks. DEHP (diethylhexylphthalat) står på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer. Se polymer.
Brintoverilte	Anvendes til blegning og desinfektion. Stoffet virker irriterende på huden, stænk på huden blegger huden, evt. dannes blærer og sår. Kan virke irriterende evt. ætsende på øjne og luftveje. Se blegemidler.

Citrater	Kalkbindere. Er salte af citronsyre, der kan binde kalk i vandet. Bruges ofte i kombination med andre kalkbindere. Svagt irriterende, men er letnedbrydelig i miljøet. Se kalkbindere, citronsyre.
Citronsyre	Middelstærk organisk syre. Indgår i afkalkningsmidler og toiletrengemidler. Let blegende. Kan irritere hud, øjne og luftveje. Se syrer, pH.
Demineraliseret vand	Vand, hvor mineralerne f.eks. kalk, magnesium mv. er fjernet. (Blødt vand)
Desinfektionsmidler	Samlet betegnelse for stoffer, der er bakteriedræbende. Se aldehyder, fenoler, halogener, kvaternære ammoniumforbindelser, kationiske tensider, baktericider, blegemidler.
Detergenter	Er det samme som syndeter, sæber og tensider. Se tensider.
Dispergatorer	Stoffer f.eks. tensider, der har den egenskab, at det kan få ganske små faste partikler og dråber til at være opslemmet i en væske. Se tensider.
EDTA ethylendiamintetraeddikesyre	Kalkbinder, er lokalirriterende. Kan i sjældne tilfælde give anledning til allergiske reaktioner og er mistænkt for at være reproduktions-skadende. Optages vanskeligt i kroppen, men kan optages gennem beskadiget eller opblødt hud. EDTA binder tungmetaller, der normalt vil blive bundet til slam. Derved vil tungmetallerne blive udledt i vandmiljøet. Se kalkbindere.
Emulgatorer	Overfladeaktive stoffer f.eks. tensider, der muliggør blanding mellem fedt og vand. Se tensider.
Enzymer	Er proteinstoffer, der blandt andet bruges til at opløse snavs. Kan være hudirriterende. Findes mest i tekstilvaskemidler.
Farvestoffer	Tilsættes af kosmetiske hensyn. Kan være allergifremkaldende.
Fedtsyresæber	Fremstillet af fedtstof af animalsk eller vegetabilsk oprindelse. Hører til de mindre hudirriterende tensider, er de mest miljøvenlige. Se tensider, animalsk sæbe, vegetabilsk sæbe.

Fenol	Et bakteriedræbende stof, der anvendes i desinfektionsmidler. Kan optages gennem huden og mistænkes for at have alvorlige langtidsvirkninger på centralnervesystemet. Koncentrerede opløsninger er ætsende og giftige. Stofgruppen findes under en række betegnelser, der som regel indeholder ordet fenol, phenol eller klorkresol. Se desinfektionsmidler.
Formaldehyd	Se aldehyder.
Fosfater	Kalkbindere f.eks. pyrofosfat, polymere fosfater og trinatriumfosfat. Kan give problemer i vandmiljøet, hvis de ledes direkte ud. Se kalkbindere.
Fosfonater	Kalkbindere. Kan også anvendes som blødgørere. Oplysninger om stofferne er sparsomme. Mistænkt for skader på miljøet. Se kalkbindere.
Fosforsyre	Middelstærk uorganisk syre. Findes ofte i toiletrensninger og kalkfjerningsmidler. Kan irritere hud, øjne og luftveje. Se syrer, pH.
Glycoler	Dækker over en gruppe stoffer f.eks. dibutylglycol, der tilsættes for at øge den fedtopløsende effekt. Affedter huden. Nogle af stofferne kan give langtidsvirkninger hos mennesker. Se organiske opløsningsmidler.
Halogener (halogenholdige stoffer)	Anvendes blandt andet ved desinfektion f.eks. hypoklorit og kloraminer. Koncentrerede opløsninger er ætsende, mens stærke brugsopløsninger er hudirriterende. Kloramin kan give allergiske reaktioner. Ved sammenblanding af halogener og fenoler eller syrer udvikles giftige dampe. Se desinfektionsmidler.
Harpiks	Indgår i polishprodukter, eventuelt i syntetisk form. Kan give allergiske reaktioner. Se polymer.
Hjælpestoffer	Tilsættes for at stabilisere produktet. Det kan være salte eller glycoler Se alkali, hydrotoper, glycoler.

Hydrotoper	Hjælpestoffer, som muliggør fremstilling af koncentrerede, klare, flydende rengøringsmidler f.eks. xylensulfonat. Har normalt ingen rengørende virkning. Nogle kan virke affedtende på huden samt irritere hud, øjne og luftveje.
Inhibitorer	Er f.eks. tensider, der virker rustbeskyttende. Findes i toiletrensninger og kalkfjernere. Kan være stoffer med forskellige langtidsvirkninger. Se tensider.
Isopropylalkohol	Et meget anvendt opløsningsmiddel. Bruges i rengøringsmidler for at øge den fedtopløsende evne. Affedter huden. Se organiske opløsningsmidler.
Kalisæber	Fedtsyresæber, fremstillet af fedtsyrer og kalilud f.eks. brun sæbe har højt indhold af base (høj pH), hvilket kan medføre at sæben bliver lokalirriterende eller ætsende. Se tensider, krystalsæbe, vegetabilsk sæbe.
Kalkbindere	Stoffer, der forhindrer kalkaflejninger. Mange af stofferne kan give langtidsvirkninger på mennesker og på miljø. Se fosfater, EDTA, NTA, zeolitter, citrater, laktater, polykboxylater, fosfonater.
Karbonater	Svagt alkaliske stoffer f.eks. soda, natriumkarbonat og natriumbikarbonat. Kan virke svagt irriterende. Se alkali.
Kationiske tensider	Dækker over en stor gruppe forskellige stoffer f.eks. diesterquat. Anvendes som desinfektionsmidler, i rengørings- og skyllemidler. Virker stærkt irriterende på hud, øjne og luftvejene. Længere tids udsættelse for disse stoffer kan medføre eksem og kontaktallergi. Nogle er stærkt giftige for miljøet. Se tensider, desinfektionsmidler, kvartærnære ammoniumforbindelser.
Klor	Meget giftig, gulgrøn luftart. Stærkt bakteriedræbende og blegende. Klorholdige produkter, såsom blegemidler, må aldrig blandes med syre eller sure midler, da der derved udvikles giftige dampe. Kan give irritation af hud og luftveje. Kan give allergiske reaktioner. Indånding af større mængder klor-dampe kan give vand i lungerne. Se blegemidler, pH.

Klorider	Anvendes som fortykningsmiddel f.eks. natriumklorid - bedre kendt som køkkensalt.
Kompleksbindere	Stoffer, der kan binde metaller og lignende. Se kalkbindere.
Kompleksfosfater	Forhindrer kalkaflejringer. Se fosfater, kalkbindere.
Konserveringsmidler	Betegnelsen for en stor gruppe bakteriedræbende stoffer. Anvendes for at øge produkternes holdbarhed. Mange har langtidseffekter på mennesker og miljø. Parabener er de mindst skadelige.
Kvarternære ammoniumforbindelser	Stoffer, der virker desinficerende og antistatiske. Allergiske hudirritationer kan forekomme. Se tensider, kationiske tensider.
Krystalsæbe	Fremstillet ud fra vegetabilsk fedtstof, stærkt alkalisk, i brugsopløsningen lidt mindre alkalisk, kan virke irriterende evt. ætsende på hud, øjne og luftveje. Se tensider, vegetabilsk sæbe, kalisæbe, pH.
Kvarts	Slibemiddel. Irriterer luftveje - langvarig, hyppig brug kan give risiko for alvorlige beskadigelse af luftvejene. Står på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer.
Laktater	Kalkbindere. Er salte af mælkesyre, der kan binde kalk i vandet. Bruges ofte i kombination med andre kalkbindere. Svagt irriterende, men er letnedbrydelig i miljøet. Se kalkbindere, mælkesyre.
Lanolin	Hudplejemiddel. Lanolin og andre stoffer af denne type kan have hudplejende virkning i fede cremer. Giver næppe nogen effekt i rengøringsmidler.
Mælkesyre	Middelstærk organisk syre. Indgår i afkalkningsmidler og toiletrengøringsmidler. Kan irritere hud, øjne og luftveje. Se syrer, pH.
Natronsæbe	Fedtsyresæbe fremstillet af fedtsyre og natronud f.eks. sæbespånar har højt indhold af base (høj pH), hvilket kan medføre at sæben bliver lokalirriterende eller ætsende. Se tensider, sæbespånar, vegetabilsk sæbe, animalsk sæbe.

Nonioniske tensider	Dækker over en stor gruppe forskellige stoffer f.eks. alkoholethoxylater og alkylenofoxylylater. Nogle virker skumdæmpende, andre tåler høje temperaturer. Hører til gruppen af de mindre hudirriterende tensider. Mange er vanskeligt nedbrydelige i naturen, der er indgået frivillige aftaler med producenterne om at undgå disse. Andre er lettere nedbrydelige i miljøet. Enkelte står på Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer. Se tensider, sukkertensider.
NTA	Kalkbinder. Virker irriterende på hud, øjne og luftvejene. Står på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer. Kan give problemer i miljøet. Se kalkbindere.
Opløsningsmidler	Se organiske opløsningsmidler.
Organiske opløsningsmidler	Er flydende stoffer eller stofblandinger. De kan opløse fedt, hudfedt og andre materialer, som ikke kan opløses i vand. De kan affedte huden og optages gennem huden. Opløsningsmidlerne er flygtige væsker, der fordampes ved almindelig rumtemperatur. Dampene er farlige at indånde. De kan eventuelt give slimhinde- og hudirritationer. Ved længere tids udsættelse kan der opstå blivende skader på f.eks. centralnervesystemet. Nogle har andre langtidseffekter. Opløsningsmiddeldampe kan være brandfarlige. Organiske opløsningsmidler er opført i Arbejdstilsynets grænseværdiliste. Se alkoholer, benzin, glycoler, terpentiner, acetone, isopropylalkohol.
Organiske syrer	Syrer som mælkesyre, citronsyre mv. Se syrer, pH.
Parfume	Duftstoffer, der anvendes af kosmetiske hensyn. Kan give allergiske reaktioner.
Perborat	Blegemiddel. Virker hudirriterende og luftvejsirriterende, hvis man indånder aerosoler fra produktet. Se blegemidler, aerosoler.
pH	Surhedsgrad/alkalitet. Rengøringsmidlernes pH har betydning for irritationsvirkningen på hud, slimhinder og luftveje. Huden har normalt en let sur reaktion (pH ca. 5). Afviger rengøringsmidlernes pH fra hudens, er der yderligere mulighed for irriterende virkning. Ved kontakt med stærkt basiske (pH fra 12-14) og stærkt sure (pH fra 0-2) opløsninger, kan der ske ætsninger. Se syrer, alkali.

Polykarbo- xylater	F.eks. polyacrylater anvendes som kalkbindere, ofte samme med zeoliter. Er ikke hudirriterende. Svært nedbrydeligt i miljøet. Se kalkbindere.
Polymer	Er en fællesbetegnelse for en lang række stoffer, der forekommer naturligt (voks og harpiks) eller kan fremstilles syntetisk (plastik og kunstharpiks). Typen anvendes i gulvpolish - f.eks. acrylpolymer, styrenpolymer. Indeholder normalt en række tilsætningsstoffer f.eks. blødgørere og organiske opløsningsmidler som terpentin Se blødgørere, harpiks, terpentin, organiske opløsningsmidler.
Salmiak	Kaldes også ammoniakvand eller salmiakspiritus. Kan give irritation af øjne og luftveje. Indånding af store mængder ammoniakdampe kan give vand i lungerne Se ammoniakvand.
Saltsyre	Stærk uorganisk syre. Findes i toiletrengemidler og kalkfjerningsmidler. Kan irritere evt. ætse hud, øjne og luftveje. Se syrer, pH.
Silikater	Er stærkt alkaliske salte af kiselsyre. Kan evt. virke ætsende på hud, øjne og luftveje. Anvendes især i grundrengøringsmidler og polishjernere. Se alkali, zeolitter.
Sukkertensider	Er nonioniske tensider, kaldes også alkylpolyglukosider. Hører til de mindre irriterende tensider. Er letnedbrydelige i miljøet. Se tensider, nonioniske tensider.
Sulfater	Er salte, f.eks. natriumsulfater eller anionske tensider f.eks. alkoholetersulfater som kan være etoxylerede. Hører til de mest hudirriterende af tensiderne. Kan være vanskeligt nedbrydelige i miljøet. Se tensider, anioniske tensider, alkali.
Sulfonater	Er anioniske tensider f.eks. lineær alkylsulfonater (LAS). Hører til de mest hudirriterende tensider. Vanskeligt nedbrydelig i miljøet. Der er indgået en aftale med branchen om at undgå disse. LAS er på Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer. Se tensider, anioniske tensider.
Syndeter	Se tensider.

Syrer	Væsker med pH-værdi mellem 0 og 7. Virker kalk- og rustfjernende. Kan virke irriterende på hud og luftveje, kan evt. give ætsningssskader. Se organiske syrer, uorganiske syrer, pH.
Sæbespåner	Fedtsyresæbe fremstillet ud fra en blanding af vegetabilsk og animalsk, fedtstof, svagt basisk, svagt irriterende på hud og øjne, støvet kan irritere luftvejene. Se tensider, natronsæbe, vegetabilsk sæbe, animalsk sæbe, pH.
Tensider	Kaldes også syndeter eller sæber. Er overfladeaktive stoffer, der nedsætter vandets overfladespænding. Binder snavs og holder dette flydende i rengøringsvandet. Tensider inddeles i 5 grupper, alt efter deres elektriske ladning: anion (negativ ladning), nonion (neutral ladning), kation (positiv ladning), amfotære (kan have både positiv og negativ ladning) og fedtsyresæber. Syndeterne er syntetisk fremstillet. Tensider kan affedte og irritere huden. Ved længerevarende hudkontakt kan der opstå eksem eller kontaktallergi. Ved stænk kan slimhinderne i øjnene irriteres. Ved indånding af aerosoler med tensider kan luftvejene generes. Lidt forenklet aftager den hudirriterende virkning i rækkefølgen kation, anion, nonion, amfoter, fedtsyresæber. Se aerosoler, anioniske -, kationiske -, nonioniske -, amfotære tensider, animalsk sæbe, vegetabilsk sæbe, natronsæbe, kalisæbe, dispergatorer, inhibitorer, emulgatorer, afspændingsmidler.
Terpentin	Kan være i bonevoks og tilsvarende voksprodukter. Affedter huden, farlig at indånde. Se organiske opløsningsmidler, polymer.
Uorganiske syrer	Syrer som fosforsyre, saltsyre og lignende. Se syrer, fosforsyre, saltsyre.
Vegetabilsk sæbe	Fedtsyresæbe fremstilles af plantefedtstoffer - ofte soyaolie, kokospalmeolie. Hører til de mindst hudirriterende og de mest miljøvenlige. Se tensider, natronsæbe, sæbespåner, krystalsæbe, kalisæbe, fedtsyresæber.
Voks	Findes i bonevoks og i nogle vaskeplejemidler. Danner plejefilm på overflader. Stammer fra dyr, planter eller kan være fremstillet syntetisk. Se polymer.
Zeoliter	En række stoffer, aluminiumsilikater, der findes naturligt. Anvendes som kalkbindere. Er ikke hudirriterende, men kan ophobes i nyrerne. Nedbrydes i miljøet. Se kalkbindere, silikater.

Oversigt

over typer af rengøringsmidler

Bilag 2

	Toiletrensningemiddel	Kalkfjernende rengøringsmiddel		Universelt rengøringsmiddel	Grundrengøringsmiddel	Vaske - plejemiddel med og uden voks	Gulvpolish
pH-værdi	pH 0-2	pH 0-4		pH 7-9	pH over 9	pH 7-9	pH 5-10
Kan indeholde et eller flere af nævnte stoffer	Organiske og uorganiske syrer, tensider, opløsningsmidler, inhibitor, hjælpestoffer, fyldstoffer, farve, parfume, konserveringsmiddel	Organiske og uorganiske syrer, tensider, opløsningsmidler, inhibitor, hjælpestoffer, fyldstoffer, farve, parfume, konserveringsmiddel		Tensider, kalkbinder, alkali, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler	Tensider, kalkbinder, alkali, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler, blegemidler	Uden voks: fedtsyresæbe, tensider, kalkbinder, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler, ammoniak Med voks: derudover polymer, voks, harpiks, blødgørere	Polymer, voks, harpiks, tensider, hjælpestoffer, opløsningsmidler, konserveringsmidler, farve, parfume
Anvendelsesområder	Manuel indvendig rengøring af toiletter, urinaler, bækken mv.	Periodisk rengøring af porcelæn, glas, syrefaste klinker og fliser, rustfrit stål og forkromede overflader		Daglig rengøring af alle overflader, der tåler vand (vægge, inventar, gulve, opvask)	Periodisk grundig rengøring af overflader - primært gulve før f.eks. polishudlægning	Regelmæssig kombineret rengøring og pleje af vaskbare gulve	Forsegling og pleje af hårde gulvbelægninger
Belægninger	Kalkbunden snavs, rust	Kalkbunden snavs, rust		Normalt forekommende snavs, let fedtbunden	Groft fedtbunden snavs, polish	Normalt forekommende snavs	Plejeeffekt
Arbejdsmetoder og udstyr	Manuel indvendig rengøring med børste	Manuel rengøring af inventar. Rengøring med svamp, børste, skumudlægning		Manuel gulvvask og inventarrensning med klud, mop, svaber, gulvskrubbe, børste, svamp, skind	Manuel gulvvask med klud og spand, mop svaber Maskinel gulvvask med maskine, højtryksanlæg	Manuel gulvvask med klud, mop, svaber, gulvskrubbe. Maskinel gulvvask med maskine	Manuel og maskinel udlægning med polishpasmører, gulvbehandlingsmaskine
Eventuelle arbejdsmiljømæssige akutte sundhedsskader og gener	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger. Irritation af øjne og luftveje	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger. Irritation af øjne og luftveje		Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud. Hvis midlet indeholder opløsningsmidler, kan hovedpine og svimmelhed forekomme	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger. Irritation af øjne og luftveje, hovedpine, svimmelhed	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem. Hvis midlet indeholder opløsningsmidler, kan hovedpine og svimmelhed forekomme	Irritation af øjne og luftveje. Hovedpine og svimmelhed

Arbejdsgiverbrugsanvisningens indhold

Bilag 3

En brugsanvisning skal indeholde oplysninger om følgende 16 punkter, såfremt det er teknisk og fagligt muligt:

1. Identifikation af stoffet/materialet og leverandøren, herunder oplysning om handelsnavn samt et eventuelt produktionsregistreringsnummer – PR-nr. tildelt af Arbejdstilsynet.

For så vidt angår stoffer og materialer, der skal mærkes, jf. § 5 i bekendtgørelsen om stoffer og materialer, angives den producent, leverandør, der er anført på etiketten.

2. Sammensætningen/oplysning om indholdsstoffer, herunder de stoffer og materialer, der er klassificeringspligtige efter Miljø- og Energiministeriets regler, samt oplysninger om indholdsstoffer i form af organiske opløsningsmidler.

3. Fareindikation (fare for sundhed, sikkerhed og miljø).

4. Førstehjælpsforanstaltninger.

5. Brandbekæmpelse, herunder oplysninger om forholdsregler ved brand.

6. Forholdsregler over for udslip ved uheld, herunder oplysninger om forholdsregler ved spild på virksomheden.

7. Håndtering og opbevaring, herunder oplysninger om sikkerhedsforskrifter ved op-

lagring på virksomheden.

8. Eksponeringskontrol (forebyggende foranstaltninger/-personlige værnemidler), herunder oplysninger om forholdsregler ved udsættelse ved stoffet eller materialet, og om særligt arbejdstøj og personlige værnemidler, samt eventuel forbud mod enegang.

9. Fysiske/kemiske egenskaber.

10. Stabilitet og reaktivitet, herunder oplysninger om egenskaber ved opvarmning og brand.

11. Toksikologiske oplysninger (sundhedsfarlige egenskaber), herunder oplysninger om eventuelle symptomer ved indtagelse eller optagelse i organismen.

12. Miljøoplysninger.

13. Bortskaffelse, herunder oplysninger om forholdsregler ved bortskaffelse.

14. Transportoplysninger.

15. Oplysninger om regulering, herunder oplysninger om f.eks. anvendelsesbegrænsninger, krav om særlig uddannelse, særlige krav til alder mv.

16. Andre oplysninger, herunder anvendelsesområder på virksomheden.

henvisninger

- Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 540 af 2. september 1982 om stoffer og materialer med senere ændringer
- Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 867 af 13. oktober 1994 om arbejdets udførelse
- Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1273 af 18. december 1996 om sikkerhedskrav mv. til personlige værnemidler
- Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 746 af 28. august 1992 om brug af personlige værnemidler
- At-anvisning nr. 6.1.0.1 april 1999, Virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde
- At-anvisning nr. 3.1.0.2 december 1996, Grænseværdier for stoffer og materialer
- At-meddelelser nr. 3.02.1 oktober 1999, Stoffer og materialer
- At-meddelelse nr. 3.02.2, Brugsanvisning for stoffer og materialer
- At-meddelelse nr. 4.09.1 oktober 1999, åndedrætsværn
- Arbejdstilsynets Arbejdsmiljøvejviser nr. 32 om rengøring, vaskerier og renserier, 1999.

Branchevejledninger

Arbejdspladsvurderinger
Ensidigt gentaget arbejde inden for rengøring
Hotelrengøring - en vejledning for rengøringsassistenter og stuepiger
Kemisk desinfektion
Rengøringsmidler
Rengøringsbranchens APV og den gode arbejdsmiljø standard:
- vejledning om kontorer, skoler, daginstitutioner og døgninstitutioner
- vejledning om hoteller
- vejledning om storkøkkener og levnedsmiddelindustri

- vejledning om hospitaler og sygehuse
- vejledning om tog, fly og bus
Rengøringsfirmaers interne sikkerhedsorganisation
Rengøring i særligt forurenede lokaler
Rengøring og ergonomi
Sikkerhedsregler ved rengøring, hvor radioaktive stoffer anvendes
Skumudlægning og højtryksspuling
Arbejdsmiljøvejviser nr. 32 om rengøring, vaskerier og renserier, 1999.

adresser

Arbejdstilsynet
Landskronagade 33
2100 København Ø.
Tlf.: 39 15 20 00

Branchearbejdsmiljørådet for
service- og tjenesteydelser
Arbejdsgiversekretariatet
Sundkrogskaj 20
2100 København Ø.
Tlf.: 77 33 47 11

Branchearbejdsmiljørådet for
service – og tjenesteydelser
Arbejdsledersekretariatet
Ledernes Hovedorganisation
Vermlandsgade 65
2300 København S.
Tlf.: 32 83 32 83

Branchearbejdsmiljørådet for
service- og tjenesteydelser
Arbejdstagersekretariatet
Trommesalen 3
1614 København V.
Tlf.: 33 23 80 11

Branchearbejdsmiljørådet for
service- og tjenesteydelser
Fællessekretariatet
Sundkrogskaj 20
2100 København Ø.
Tlf.: 77 33 47 11

Internetadresse:
www.BARserviceogtjenesteydelser.dk